

Nieuwsbrief

Uitgave: Vereniging Konstantin Paustovskij

Redactioneel bij Nieuwsbrief # 6

Volgens de inzichten van Wichard Maassen zijn de fans van Paustovskij te vergelijken met een religieuze groepering. Paustovskij is in deze vergelijking de goddelijke schrijver, zijn lezers zijn de aanhangers, de leden van de vereniging Konstantin Paustovskij worden vergeleken met zendelingen en Wim Hartog is de hogepriester en vervanger van Paustovskij op aarde.

Hoewel natuurlijk als grap bedoeld gaat deze vergelijking niet helemaal mank, ga maar na:

Wij zijn bewonderaars van iemand die zelf niet meer onder ons is en wiens woorden zijn weergegeven in talloze geschriften. Steeds meer mensen sluiten zich, na het lezen van zijn woord, bij de groep aanhangers aan. Zijn teksten worden vertaald in vele talen en verspreiden zich langzaam over de wereld. Zijn leven en handelen staan beschreven in De zes Boeken "Een verhaal van een leven". Sommige schrijfgeleerden verwijzen zelfs naar Hem en alle andere heiligen en martelaren uit zijn tijd als ware het de ingenieurs van de Ziel.

We gaan op bedevaarten naar alle plekken waar Hij ooit is geweest. We verzamelen afbeeldingen van hem als ware het kostbare relikwieën. We organiseren bijeenkomsten waar we elkaar voorlezen uit zijn werk.

Onze vorige voorzitter vertelde hoe hij op het strand, alleen, stil, en met alle zintuigen open de kunst van het waarnemen ondergaan is op de wijze zoals Hij het ons geleerd heeft.

*Geef ons heden de Zwarte Zee en vergeef ons ons ongeduld
Zoals ook wij aan anderen hun ongeduld vergeven
Maar leid ons nu in bekoring en verlos ons van dit wachten
Ahem,*

Kees van de Ven 01-03-2003

Inhoud # 6

- Een nieuwe reis door het land van Paustovskij
- Lijst met in het Nederlands verschenen vertalingen van Paustovskij
- Column Margaret Beers
- Voorjaarsbijeenkomst op 30 maart
- De Russische ziel
- De strijkkwartetten van Sjostakovitsj
- Een nieuwe reis door het land van Paustovskij
- Nieuwsbulletin
- Bestuursberichten
- Interview met Wim Hartog

EEN NIEUWE REIS

Het reiscomité heeft zich op zaterdag 1 februari, bij Lisette thuis, gebogen over mogelijkheden van een nieuwe reis naar het land van Paustovskij. Binnen stond de verwarming hoog en buiten joegen hevige sneeuwbuien door de straten. Dat deed ons verlangen naar lekkere warme oorden in het zuiden van Rusland. Voorlopig gaan we ons buigen over twee plannen.

We gaan mogelijkheden voor een reis naar Georgië/Armenië bekijken, hetzij te bereiken vanuit het noorden, hetzij te bereiken vanuit het zuiden via Turkije. De andere mogelijkheid is een reis naar Midden-Rusland, zeg maar het gebied van de bossen van Brjansk, waar Paustovskij zijn hart aan verpand had [bijv. Moskou, Taroesa, Voronezj, Gorki]. Voorlopig gaan we eerst op onderzoek uit, dus hierover later meer.

Lisette Mouton, Leen Stout en Hein Leffring

Konstantin Paustovskij : opgave van in het Nederlands verschenen titels.

ISBN – de toekenning van een specifiek nummer aan een titel vindt pas plaats sedert eind jaren zestig van de vorige eeuw. Bovendien werd in vertalingen vroeger niet eens altijd een jaartal van de uitgave gegeven (en soms niet eens een vertaler!). Dit maakt het speuren naar oude uitgaven niet eenvoudig. Onderstaande lijst komt derhalve voor aanvulling in aanmerking. De titels die ons wat minder bekend voorkomen, zijn kleine, eenmalige of gelegheidsuitgaven van bijvoorbeeld een verhaal en de eerste twee zijn vertalingen van een nog jonge Karel van het Reve.

- ong. 1935 : “De baai van Kara Boegas” –vertaling K. van het Reve
- ong. 1937 : “Kolchis, het land der Argonauten”. –vertaling K. van het Reve
- 1967 : “Begin van een onbekend tijdperk” –vertaling Wim Hartog
- 1970 : “Verre jaren” –vertaling Wim Hartog
- 1976 : “Onrustige jeugd” -vertaling Wim Hartog
- 1981 : “De tijd van de grote verwachtingen”-vertaling Wim Hartog
- 1983 : “De sprong naar het zuiden”-vertaling Wim Hartog
- 1984 : “Boek der omzwervingen”-vertaling Wim Hartog
- 1987 : “De gouden roos”-vertaling Wim Hartog
- 1992 : “Tsjechov”-vertaling Wim Hartog
- 1993 : “Afscheid van de zomer en andere verhalen” –vertaling Wim Hartog
- 1994 : “Zwarte netten”-vertaling Jan Paul Hinrichs
- 1995 : “De romantici”-vertaling Wim Hartog
- 1995 : “Kostbaar stof”-vertaling Wim Hartog
- 1996 : “Sneeuw”-vertaling Jattie Enklaar-Legendijk
- 1998 : “De baai van Kara-Bogaz” –vertaling Wim Hartog

Halsreikend zien wij uit naar “De Zwarte Zee” *

* Het is de redactie inmiddels ter ore gekomen dat de verschijning van het boek “De Zwarte Zee” in de vertaling van Wim Hartog is uitgesteld tot juni 2003.

P-COLUMN

Door deze column(s) loopt een rode draad van weemoed, bewondering, kritiek, liefde en overgave...

NEUZEN.

Er staan inmiddels drie paar schoenen in de draaiing van mijn trap. Nog een paar erbij en ik zal een keer, in het vroege donker, een smakker maken....

Die neuzen van mijn schoenen herinneren me aan een zin uit een van P's boeken. Ik speur in "*Boek der omzwervingen*" en focus mijn gedachten op die ene zin in "*Devoonkalksteen*" denk ik, maar vind hem niet.

Alexej Dimitrijevitj, geoloog, zoon van de overleden districtsarts Sjatskij, en reeds martelaar tijdens zijn leven, verloor z'n verstand bij terugkeer van de expeditie naar Kara Boegaz. Hij woonde bij zijn moeder en zuster, Maria Dimitrijevitj, die ook arts was, in Livny, in een oud houten huis in de buurt van het station. Hij woonde daar om tot rust te komen.

Wanneer Paustovskij in Livny een kamer huurt om in alle rust te kunnen werken aan zijn eerste roman ontmoet hij per toeval deze arts, en zuster van Alexej, na een verdrietig voorval in dat huisgezin

(iedereen zal zich herinneren dat het hier om Anfisa's dood gaat).

Zij betreurt zijn woonsituatie, vanwege de sombere sfeer die daar hangt en de te verwachten modderpoelen in de herfst, waardoor er geen doorkomen meer aan is. " U kunt hier niet werken" zegt zij, " komt u maar bij ons", wij hebben met z'n drieën een vijfkamerwoning. Van mijn broer zult u geen last hebben zolang u hem niet tegenspreekt."

Paustovskij neemt het aanbod aan.

Op een avond komt Alexej de kamer binnen.

Paustovskij ligt net te lezen.

" Zo mag u uw schoenen nooit zo neerzetten, dat is gevaarlijk."

"Waarom?"

De rest laat ik aan u, lezer. Ik zit al in "*De gouden roos*". We weten inmiddels dat er een diepere waarheid schuilt achter Alexej's filosofieën.

Twee bezoeken aan een klein dorpje bezorgden Paustovskij inspiratie voor misschien wel zijn hele oeuvre

En ik voor het mijne. Ik zal mijn schoenen omkeren....

Margaret Beers.

VOORJAARSBIJEENKOMST OP 30 MAART 2003

Het Belgische Mechelen is het decor voor onze voorjaarsbijeenkomst. Daar is alle reden voor. Niet alleen plezieren wij er waarschijnlijk onze Belgische leden mee, maar meer tot de verbeelding spreekt ongetwijfeld het aantrekkelijke programma voor die dag.

In de recentelijk vernieuwde stadsschouwburg in Mechelen zal acteur Bob de Moor voorlezen uit het werk van Paustovskij en speelt het Moscow Chamber Orchestra werken van Shostakovich. Het programma begint om 11.00 uur. Meer over dit programma kunt u opzoeken op www.ccspinoy.be.

Na de voorstelling is er gelegenheid om een rondleiding mee te maken in het door architect Werner de Bondt ontworpen cultureel centrum in Bonheiden. Er bestaat daar gelegenheid om een eenvoudige Russische maaltijd te gebruiken.

Hierna gaat het retour Mechelen waar we bij Serge Morren de koffie gebruiken en tot een vergadering kunnen komen. Mechelen is overigens een boeiende en mooie historische stad! Het huis van Serge Morren ligt dicht bij het station van Mechelen.

Ria Verbergt heeft optie genomen op een aantal toegangskarten voor de schouwburg. U moet zich met haar in verbinding stellen voor een toegangskart en ook voor aanmeldingen voor de maaltijd. Haar telefoonnummer is 0032-32383856 of beter nog via e-mail: Info@atelierdebondt.be

DE RUSSISCHE ZIEL

Bob de Moor & The Moscow Chamber Academy
Zondag 30 maart a.s. om 11.00 uur in de Stadsschouwburg te Mechelen.
Toegang 11,50 Euro.

Bij het lezen van de memoires van Konstantin Paustovskij moet Bob de Moor onwillekeurig aan de strijkkwartetten van Dimitri Sjostakovitsj denken en omgekeerd. Is de verbintenis tussen beiden de "Russische ziel"?
Luister en kijk naar Bob de Moor, die een bloemlezing zal geven uit het werk van Paustovskij en naar The Moscow Chamber Academy met een tweetal strijkkwartetten van Sjostakovitsj.

The Moscow Chamber Academy is een inmiddels zeer vermaard strijkkwartet waarvan de leden zich in België hebben gevestigd.

Bob de Moor is in Vlaanderen bekend om zijn monologen, waarin hij blijk geeft van een grote gevoeligheid voor het verborgen verdriet dat schuilgaat achter ogenschijnlijk banale details.

DE STRIJKKWARTETTEN VAN SJOSTAKOVITSJ

Sjostakovitsj kwam pas later in zijn leven tot de compositie van strijkkwartetten; het eerste ontstond in 1938 en pas vanaf 1944 nam zijn kwartetproductie toe. Van doorslaggevend belang voor de strijkkwartetten was de rol van het Beethoven-kwartet. Volgens dit kwartet had Sjostakovitsj het plan opgevat om een cyclus van 24 kwartetten te componeren, een in elke toonaard. De 15 kwartetten die hij voltooidde lijken dit te bevestigen: ze gebruiken 15 verschillende toonaarden. Het Beethoven-kwartet voerde 13 van de 15 premieres van de strijkkwartetten uit, er is hier sprake van een uitzonderlijk artistiek partnerschap.

Vanaf 1943 speelt het "joodse thema" in het werk van Sjostakovitsj een prominente rol: joodse muziek, poezie of joodse onderwerpen. Een voorbeeld daarvan is de typische begeleiding van de joodse Klezmer-muziek: dit joodse idioom gebruikt hij ook in de finale van zijn Vierde Strijkkwartet. Een bijzondere plaats neemt het Achtste Strijkkwartet uit 1960 in. Sjostakovitsj componeerde het na een bezoek aan het verwoeste Dresden. De 4 laatste kwartetten klinken vaak als muzikale reflecties op het thema van lijden en dood. De grote kwaliteit van de strijkkwartetten ligt in de verbluffende beheersing van het klankmateriaal van de strijkinstrumenten, de structurele diepgang en verfijning en bovenal in de hoeveelheid expressieve middelen en muzikale karakters.

Ten slotte: De verbinding van het joodse thema met protest tegen het regime vond bekroning in de Dertiende symfonie, bijgenaamd Babi Jar; indertijd lieten de sovjets niet toe dat er bij Babi Jar bij Kiev een monument werd gebouwd. De Paustovskij-reizigers van het eerste uur hebben enige jaren geleden het monument mogen aanschouwen.

NIEUWSBULLETINS

UITGAVE FOTOBOEKJE

Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de uitgave van een prachtig verzorgd boekje met authentieke fotoansichtkaarten over Paustovskij. De originele Russische teksten staan afgedrukt met een Nederlandse vertaling, verzorgd door Arie van der Ent. Dit boekje zal op 30 maart zo goed als gereed zijn. In de boekhandel komt de prijs waarschijnlijk op zo'n 10 tot 12 euro te liggen, voor leden is deze uitgave te verkrijgen voor de kostprijs van ongeveer 6 euro. In Mechelen is een presentexemplaar aanwezig. Wanneer u dit ziet, dan smelt uw hart. U zult er ongetwijfeld Rusland-liefhebbers een groot plezier mee kunnen doen.

FILM KARA BOGAZ

De film Kara Bogaz, die op de laatste bijeenkomst in de Balie in Amsterdam is vertoond kan later dit jaar misschien worden overgezet op VHS voorzien van Nederlandse ondertiteling. Ria Verbergt heeft hiervoor een werkkopie laten maken die is voorzien van een tijdspuls. Hierdoor wordt het mogelijk een ondertiteling in te monteren. Arie van der Ent is aan het onderzoeken of hij de benodigde vertalingen kan aanleveren van de tekstblokken die in de film voorkomen. Wij houden u op de hoogte.

VOOR U GESPOT

De pen is scherper dan de degen onder deze prikkelende titel biedt dr. Peter van Nunen een politiek-literaire wandeling aan van Moskou naar Petersburg en terug, in gezelschap van Poesjkin en Gogol, van Dostojevskij en Nabokov, met Boris Godoenov en Boris Jeltsin, met Peter de Grote en Vladimir Poetin.

Het is de gedrukte tekst van een lezing in een gebonden uitgave isbn 90 803232 4 1, euro 6,95. Te bestellen per e-mail: info@mnmrusland.nl. Het boek wordt franco thuisbezorgd nadat het bedrag is bijgeschreven op rekeningnummer 13.13.22.117 (voor Nederland) of 737-0037018-07 (voor België), beide ten name van MnMRuslandcentrum te Maastricht.

In de VN van 14 dec. 2002 stond een boekbespreking van "Ingenieurs van de Ziel" van Frank Westerman. Dit boek is tevens genomineerd voor de Gouden Uil literatuurprijs.

BESTUURSBERICHTEN

De filmband Kara Bogaz wordt door Hein Leffring in archief gehouden. Wilt u deze band laten vertonen, dan is dit mogelijk. U moet hiervoor wel een schriftelijke aanvraag vooraf indienen en een vergoeding van EURO 50,00 betalen, te voldoen aan de vereniging. Organisatie, zaalhuur en kaartverkoop dient u zelf te organiseren. U moet er rekening mee houden dat deze film alleen in een filmhuis en met behulp van een operator afgespeeld kan worden. Het betreft een niet ondertitelde film. U zult zelf voor uitleg moeten zorgen en ervoor moeten zorgdragen dat de filmkopie onbeschadigd terugkomt bij de vereniging. Wellicht is het een goed idee de waarde van de film voor de voorstelling te verzekeren.

Een andere mogelijkheid is op dit moment in voorbereiding. De film zal naar alle waarschijnlijkheid ook nog als VHS-kopie met ondertiteling in het Nederlands verschijnen voor leden en belangstellenden. Zie bericht hierover in deze Nieuwsbrief.

CONTRIBUTIE

Alles wordt alsmat duurder horen wij klagen. Onze contributie blijft echter gewoon EURO 16,00. Alweer voor het vijfde jaar. En als u ziet wat we ermee realiseren (aankoop film, nieuwsbrief, lezingen organiseren) dan is dat geen geld. Wilt u daarom uw bijdrage voor 2003 overmaken op rekening 356530388 ten name van de Vereniging Konstantin Paustovskij, te Staphorst.

Vertaler Wim Hartog, hogepriester van een hondstrouwe lezersschare

Wichard Maassen (13-06-1998)

Met zijn fraai gestileerde herinneringen aan het Rusland uit de eerste dertig jaar van deze eeuw verwierf Konstantin Paustovsky (1892-1968) zich in het Westen een kleine, maar hondstrouwe lezersschare. Er is nu zelfs een Vereniging Konstantin Paustovsky opgericht. Vergelijk je de leden hiervan met zendelingen, dan is vertaler Wim Hartog hun hogepriester.

Inmiddels is de roman 'De Baai van Kara-Bogaz' uit, Hartogs tiende vertaling sinds 1967.

Het moment staat hem nog fotografisch scherp voor de geest. Een boekhandel in Parijs, 1965. Als een magneet werd Wim Hartog, student en vertaler in spe, naar dat ene boek getrokken.

"Ik ging op m'n knieën zitten, bladerde het door en het was meteen raak: als de

bliksem heb ik De Arbeiderspers gebeld en gezegd 'dit moeten we brengen'. Twee jaar later verscheen 'Begin van een tijdperk', één van de zes delen van de autobiografische cyclus 'Verhaal van een leven'.

Hartog (59) zegt niet religieus te zijn, "hooguit een beetje protestant". Maar de manier waarop hij verslag doet van zijn ontdekking van Paustovsky doet toch heel sterk denken aan de verhalen van herboren christenen.

In de jaren zestig studeerde Hartog in Parijs voor tolk. Het was sappelen geblazen. Liever dan voden rapen, ging hij boeken vertalen. Hij bood zijn diensten aan bij De Arbeiderspers. Op proef mocht hij een boek uit het Frans vertalen, ofschoon Hartog het in de marine al tot tolk Russisch had gebracht.

Via vertalingen van door hem geselecteerde moderne Russische verhalen, en van de reeds vergeten Paustovsky-leerling Joeri Kazakov, werd de weg gebaad naar 'de meester' zelf. De boeken van Paustovsky, die behalve schrijver en journalist ook arbeider, matroos en soldaat was, kenmerken zich door uiterst gedetailleerde beschrijvingen, van landschappen, maar ook van mensen. Uit zijn herinneringen rijst het beeld op van een rusteloze man die nergens en overal thuis was.

Hartog: "Paustovsky was een grote einzelgänger. Iemand die kwam en snel weer vertrok. Maar in de tijd dat je 'm meemaakte, zo vertelt ook zijn zoon Vadim, was hij een heel beminlijk mens. Hij neemt de lezer als het ware bij de hand, maar hij dwingt zich niet aan je op."

Misschien schuilt in zijn karakter, in de romantisch, melancholische wijze waarop Paustovsky de werkelijkheid tegemoet trad, wel de verklaring voor de onaantastbare status die hij zijn leven lang genoot. Hoe anders heeft hij de culturele ijstijd die het communisme was zonder kleerscheuren kunnen doorstaan, terwijl andere schrijvers monddood werden gemaakt? In ieder geval valt in zijn literaire werk nauwelijks kritiek te bespeuren op het politieke klimaat van zijn tijd. Paustovsky beschreef vooral het leed en geluk van de kleine man.

Zijn vertaler weet eigenlijk ook niet zo goed waarom Paustovsky ongemoeid werd gelaten. "Niet iedereen kan een dissident zijn," zegt hij een tikje ongedurig. "In ieder geval heeft hij nooit directeur van zoiets als een schrijversvereniging willen worden. En het huisje dat hij had, heeft hij niet van partijbonzen gekregen maar zelf bij elkaar gespaard."

Martin Ros, oud-directeur van De Arbeiderspers, noemde Hartog ooit 'de vervanger van Paustovsky op aarde'. De vereenzelviging van Hartog met zijn object gaat inderdaad heel ver. Hij spreekt van 'gebundelde energie', van goede schrijvers die zelf hun vertalers uitkiezen.

"Als het goede energie is, kom je er niet van los. Grote kunstenaars bieden die energie. En die energie zit ook in lezers. Die verwachten dat ik doorga met schrijven. Ik heb brieven thuisliggen van lezers waarin ze mij bedanken voor de vertalingen. 'Hij biedt me steun en troost in moeilijke tijden', schrijven ze. Ik zie het vertalen van Paustovsky dan ook als een opdracht."

Volgens Hartog vormt Paustovsky een schakel tussen de grote Russische schrijvers uit de vorige eeuw, zoals Tolstoj en Dostovjevki, en de nieuwe generatie auteurs.

"De zogenaamde dissidente schrijvers zullen, literair gezien, over vijftig jaar minder belangrijk blijken te zijn dan Paustovsky. Het is een schrijver die de lezer wat te zeggen

blijft hebben. Het werk is 'los' geschreven van de tijd waarin het is ontstaan. Zijn beschrijvingen zijn lessen in kijken. Daarin is hij een meester.”

De vertalingen van Hartog, die zijn geld hoofdzakelijk verdient als freelance conferentietolk, zijn uiterst vloeiend, zo zeer dat je geneigd bent te denken dat de boeken oorspronkelijk in het Nederlands zijn geschreven. Is er met Hartog geen schrijver verloren gegaan?

“De vraag is: als ik zelf zou schrijven, zou ik dan meer aan de literatuur bijdragen dan ik nu doe met mijn vertalingen van Paustovsky? Wat ik te vertellen heb staat niet in verhouding tot wat Paustovsky te zeggen heeft. Wel is het zo dat niemand hem beter kan vertalen dan ik.”

'De Baai van Kara-Bogaz', in Rusland verschenen in 1934, wijkt sterkt af van de boeken die Hartog eerder vertaalde. De roman beschrijft de heldhaftige pogingen om het woestijnachtige gebied rond de Kaspische Zee te overwinnen en er oliewinning op gang te brengen. Het boek verenigt uiteenlopende, literaire genres, waardoor het een wat onevenwichtige, fragmentarische indruk achterlaat.

Hoewel de beschrijvingen bij vlagen het niveau van de veel later geschreven herinneringen benaderen, moet je je door sommige passages, zoals die over de zoutafzetting in de baai, echt heenbijten. De vertaler noemt 'De Baai van Kara-Bogaz' een wonderlijk boek.

“Het sloeg in als een bom, want het ging niet over het marxisme zoals in die tijd gebruikelijk was. Hij moest zijn woorden goed wegen. Daardoor komt het wat geforceerd over. Misschien lijkt het hier en daar wel of Paustovsky heeft geheuld met het regime, maar als je goed leest dan zie je dat hij ook in dit boek humanist is.”

Inmiddels werkt Hartog al aan zijn volgende project, een roman over de Zwarte Zee, eveneens geschreven in de jaren dertig. Op de plank liggen nog meer romans, verhalen en artikelen klaar. Is hij niet bang dat hij zal sterven voordat het werk gedaan is?

“Als ik nu een ton kreeg, dan zou ik per jaar twee boeken van Paustovsky kunnen vertalen. Aan de andere kant: ik vind mijn andere werk erg boeiend, want dat stelt me in staat te reizen. Waar ik wel met smart op wacht zijn de memoires van Paustovsky's zoon Vadim. Ik heb een contract voor de vertaling ervan. Maar voor de rest is alles in Gods handen. Of moet ik zeggen: in Paustovsky's hand? Hahahaha.”

Colofon

Deze nieuwsbrief is
Een uitgave van en voor
Leden van de vereniging
Konstantin Paustovskij
De vereniging stelt zich o.m.
ten doel het werk van
Paustovskij breed onder de
aandacht te brengen.

Redactie-adres
Diepenstraat 52
5025 MS Tilburg
tel. 013-5451128
fax. 013-5351279
c.j.m.vande.ven@freeler.nl